أقسام الناس بعد الهجرة

ހިޖުރަތަށްފަހު މީސްތަކުން ބެހިގެންވާ ބައިތައް

(އަދި ޖިހާދު ދޫކޮށްލި މުނާފިޤުންގެ ސިފަތައް)

ލިޔުއްވީ:

ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު رَحِمَهُ الله

އެނބުރުވާލީ:

عبد الرحيم أبو عبد الله المدني

بسم الله الرحمن الرحيم

މުޞައްނިފުގެ ކުރު ތައާރަފް

އެކަލޭގެފާނަކީ ޝެއިޚުލް އިސްލާމް އަލްއިމާމު މުޖާހިދު މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު ބިން ސުލައިމާން ބިން އައްތަމީމީއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅު ޢަބްދުލްވައްހާބު ބިން ސުލައިމާން އަދި ކާފުޅު ސުލައިމާން ބިން ޢަލީ އަދި އެދުވަސްވަރުގެ އެންމެ ބޮޑެތި ޢިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން ހިމެނިވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންނެވެ.

އެކަލޭގެފާނު އުފަންވެ ވަޑައިގަތީ ހިޖުރީ ސަނަތުން 1115 ވަނަ އަހަރު ޖަޒީރަތުލް ޢަރަބުގެ ނަޖްދުގެ އަލްޢުޔައިނާއަށެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އުމުރުފުޅުން ދިހަ އަހަރުގައި ޤުރުއާން ހިފްޒުކުރެއްވިއެވެ. އަދި މައްކާއަށާއި މަދީނާއަށް ޢިލްމު އުގެނުވަޑައިގަތުމަށް ދަތުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ތަޢުލީމީ ދަތުރުފުޅުގައި މަދީނާގެ އެކަލޭގެފާނު އުސްތާޛުންގެ ތަރުބިއްޔަތުގެ އަސަރު ވަރަށް ބޮޑަށް ލިބިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެއަށްފަހު ބަޞްރާ، އަޙްސާއަށް ޢިލްމު ހޯއްދެވުމަށް ދަތުރުކުރައްވައި ގަދައަޅުއްވައި މަސައްކަތްކުރެއްވިއެވެ.

އެކަލޭގެފާނުގެ ޝެއިޚުންގެ ތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅު ޢަބްދުލްވައްހާބު ބިން ސުލައިމާނު، މަދީނާގެ އެދުވަސްވަރުގެ ޙަދީޘް ޢިލްމުވެރިޔާ މުޙައްމަދު ބިން ޙަޔާ އައްސިންދީ އަދި މަދީނާގެ ފިޤުހުވެރިއެއްކަމުގައިވާ ޢަބްދުﷲ ބިން އިބްރާހީމް ބިން ސައިފް އަދި އިސްމާޢީލް ބިން މުޙައްމަދު

أقسام الناس بعد الهجرة

އަލްޖަޒޫލީ އައްޝާމީ އަދިވެސް ވަރަށް ގިނަ އިޚްތިލާފުވެރިން ހިމެނިވަޑައިގެންނަވައެވެ.

އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިވަރުންގެ ތެރޭގައި އިތުރު އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ތަރިކަކުންކަމުގައިވާ ޢަބްދުﷲ އަދި ބުނައިން އަދި ބަސަން އަދި އަޖީ ހިމެނިވަޑައިގެންނަވައެވެ. އޭގެ އިތުރުން އިތުރު އިބުނު ޙައްސާނު އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކަމުން ވަޢައިގެންނެވި އަންމު ބޭގެ އައްއިމާމު ކަމުގައިވާ އެކަލޭގެފާނުގެ ކާފަ ދަރިކަލުން އަބުދުއްރަޙްމާން ބިން ބަސަން މުޙައްމަދު ބިން އަބުދުލްވައްހާބު ފަދަ ބޭބޭކަލުން ވަނީ އިތުރުވެރިން ހިމެނިވަޑައިގެންނަވައެވެ.

އެކަލޭގެފާނު ޚިޔާރުކުރި ފުރުޞަތުގެ ތެރޭގައި މަޝްހޫރު ބައެއް ފުރުޞަތުގެ ތެރޭގައި ޞާލިޙު ތަޢުލީމް، އަބްދުﷲ ބިން ޢުމަރު، އަލްޖަޒާއިރީގެ އަޖްވިބަތު (މިސްރު ނަސަފީ)، މުޙައްމަދު ސިރާޖު ޢަބްދުﷲ، މުޙައްމަދު ޙާލިދު މައްޙަދު، ޚަލީލް ސައްޔިދު ފާރާ، ކިތާބު ޝަރަޙާ އަދިވެސް ވަރަށް ގިނަ ފުރުޞަތުގައި ނަސީޙަތް ހިމެނިއެވެ.

އެކަލޭގެފާނު ދަޢުވަތުގެ މައިދާނުގައި ހިތްކަންނަކަން ގާތްގަނޑަކަށް މުސްކުރާއްޖެއް ޝަރީޢަތުގައި މަޤްބޫލުކުރައްވައި ބަޔާންކޮށްދެއްވައި ޝަރީޢަތުގެ ކުރިމަތީގައި ޙައްޤަށް ވާޞިލުވެވޭނެ ތަރުތީބު ފެށުމުގެ ޝަރީޢަތުގެ އަސާސް ނިޒާމްގައިވާ މުޤައްދަސް ޝަރީޢަތުގެ ޝަރީޢަތުގައި ޝަރީޢަތުގައި އަޙްކާމުތަކުގައި ތަފްސީލްކުރެވިފައިވާ ދީނީ އަޙްކާމުތައް ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ ގޮތް ﷲ ސުބުޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ދީން ނަބިއްޔާ ބަޔާންކުރެއްވި ޢަމަލުތަކުގައި ބެލުއްވުމަށް ﷲ އަޚްލާޤު ވަސަތްގަ ދަޢުވަތުގެ މަސައްކަތްތަކުގައި ވަށައިގަނެ އޮތުމަށް އަޙްކާމުތަކުގައި ދީނީ އަދަބުތަކުން ނަސީޙަތްދެއްވިއެވެ. އިސްލާމް ދީނުގައި އަޅުގަނޑު ދެކޭ އަދި

أقسام الناس بعد الهجرة

އެނޫންވެސް ވަރަށް ގިނަ އިލްމުވެރިން އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ދުޢާ ތަންނަވާދައިވެއެވެ.

އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވީ ވަގުތުގައި އުމުރުފުޅުން 91 އަހަރުވެފައި ހިޖުރީ ސަނަތުން 1206 ވަނަ އަހަރު ޝައްވާލު މަހުގެ ފަހުކޮޅުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ފާފު ފުއްސަވައި ހެޔޮ ރަޙުމަތްލައްވައި މަތިވެރިވެގެންވާ ސުވަރުގޭން ނިޢުމަތް މިންވަރު ކުރައްވާށިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފައިދާކުރަނިވި އިލްމުން ފައިދާ ހާޞިލުކުރާ ބަޔެއްކަމުގައި ލައްވައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންތައް އިސްލާހުކުރައްވާށިއެވެ.

رحمه الله رحمة واسعة وأسكنه الفردوس الأعلى. آمين.

أقسام الناس بعد الهجرة

ހިޖުރަތަށްފަހު މީސްތަކުން ބަހިގެންވާ ބައިތައް

أقسام الناس بعد الهجرة

މުޙައްމަދު ބްނު އަބްދުލްވައްހާބު ރަޙިމަހުﷲ ތަޢާލާ ވިދާޅުވިއެވެ.[1]

"ދަންނާށެވެ. ﷲ ތިބާގެ މައްޗަށް ހެޔޮ ރަޙުމަތް ލައްވާށިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ، މުޙައްމަދު ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ ނަބީކަމުގައިގެން ފޮނުއްވުނު ހިސާބުން، އެކަލޭގެފާނު ހިޖުރަކުރެއްވި އަދި ނަބުއްވަތުގެ ޖިހާދާއިން ﷲ އިއްޒަތްތެރިކުރެއްވިއެވެ. (އޭރު) މީސްތަކުންވަނީ ތިން ބައިކަށް ބެހިފައެވެ.

- (ފުރަތަމަ) ޤިސްމަކީ: **މުއުމިނުންނެވެ.**

އެބައިމީހުންނަކީ ބާޠިނުންނާއި ޒާހިރުން ނަބިއްޔާއަށް އީމާންވި މީސްތަކުންނެވެ.

- (ދެވަނަ) ޤިސްމަކީ: **ކާފިރުންނެވެ.**

އެބައިމީހުންނަކީ ނަބިއްޔާއަށް އެބައިމީހުންގެ ކުފުރު ހާމަކުރިމީސްތަކުންނެވެ.

- (ތިންވަނަ) ޤިސްމަކީ: **މުނާފިޤުންނެވެ.**

އެބައިމީހުންނަކީ ބޭރު ފުށުން އީމާންވި މީސްތަކުންނެވެ. ނަމަވެސް ބާޠިނުން އެބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވެއެވެ.

---

[1]. (الدرر السنية في الأجوبة النجدية: 190/1) މި ރިސާލާ އަދި ނަބިއްޔާ ހިޖުރަކުރެއްވުމަށްފަހު މީސްތަކުން ބެހިގެންވާ ބައިތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ރިސާލާއެކެވެ. އަދި މުނާފިޤުގެ ސިފަތައް ތަފްސީލުކޮށްދެއްވިއެވެ. އޭގެ ތެރެއިންވެސް ޚިޔާނާތު ދޮގުހެދުމާ އެހާލަތު ޝަރުޢު އުފައްދާ މުނާފިޤުންގެ ސިފަތައް ތަފްސީލުކޮށް ދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ނަބިއްޔާގެ ޒަމާނުންފެށިގެން މިނަވަރަކަށް ކަމާއި އެސިފަތަކުގެ އަހުލުވެރިން ދުނިޔޭގެ ނިޔަލަށް ސިފަތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. لاحول ولا قوة إلا بالله.

أقسام الناس بعد الهجرة

އަދި އެހެންކަމުގެ ސަބަބުން ﷲ ސޫރަތުލް ބަޤަރާ ފެށްޓީ މުއުމިނުންގެ ސިފަތަކާއި ބެހޭ ހަތަރު އާޔަތާއި އަދި ކާފަރުންގެ ސިފަތަކާއި ބެހޭ ދެއާޔަތާއި އަދި މުނާފިޤުންގެ ސިފަތަކާއި ބެހޭގޮތުންވާ ތޭރަ (އާޔަތުން) ނެވެ.[2]

އަދި އެއިން ކޮންމެ ބައެއްވެސް އީމާންކަމާއި އަދި ކުފުރާއި އަދި ނިފާޤުކަމުގައި އެބައިމީހުންނަށް އާދޭ އަސްލު ތަސްބީތުކަމެއް (އަސްލުސިފަތައް) ވެއެވެ. އަދި ދަރަޖަތަކެއްވެސް ވެއެވެ.[3] އެއީ ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުން އެކަމަށް ދަލީލުކުރާ ގޮތައިންނެވެ. އަދި އެއީ ޢަލީ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ރިވާވެފައިވާ ބަސްފުޅުގައި ތަފްސީރުކުރައްވާފައިވާ ގޮތައިންނެވެ.

(މުނާފިޤުކަމުގެ ފުރަތަމަ ވައްތަރު: ޢިޢުތިޤާދީ ބޮޑުމުނާފިޤުކަން)

އަދި މުނާފިޤުކަން(ނިފާޤު)ވާ ދިރުން ތަންނާނުވެ. އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ބޮޑު ނިފާޤުކަމާ މީހުންވެއެވެ. އަދި އެކަންހުރި މީހާ ވާނީ ނަރަކައިގެ އެންމެ އަޑީގައެވެ. އެއީ ޢަބްދުﷲ ބިން އުބައްޔު އަދި އެހެންވެސް މީހުންގެ ނިފާޤުކަން ގޮތައިންނެވެ.

---

2. މުއުމިނުންގެ ވާހަކަ ވަނީ ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 2ވަނަ އާޔަތުން 5 ވަނަ އާޔަތަށެވެ.
ކާފަރުންގެ ވާހަކަވަނީ 6ވަނަ އާޔަތާއި 7 ވަނަ އާޔަތުގައެވެ.
އަދި މުނާފިޤުންގެ ވާހަކަ 8 ވަނަ އާޔަތުން ގޮސް 20 ވަނަ އާޔަތުގެ ނިޔަލަށް ވެއެވެ.

3 (އެބަޔަ އެކަމުގެ އަސްލާއި ފުރުޢުތަކެވެ. އަސްލަކީ އޭގެ މައިގަނޑު އަދި ފުރުޢަކީ މައިގަނޑުގެ މައްޗަށް ބިނާވާ ކުދިކުދި ކަންކަމެވެ)

أقسام الناس بعد الهجرة

(ހީނުން ބޭރުވާ ބޭޖެހި މުސާފިރުންގެ ސިފަތައް)

- އެއީ އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ރަސޫލާ ދޮގުކުރުން ފާޅުވުން ފަދަކަންކަމެވެ.
- ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި ބައެއްކަންކަން ދޮގުކުރުމެވެ.
- ނުވަތަ އެކަންކަމަށް ރުޅިއެރުމެވެ.
- ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވުން ނުރުހުންކަމަށް އިޚްތިޔާރު ކުރުމެވެ. (އެބަހީ އެފަދައިން ދެކުމެވެ)
- ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ދީނަށް ދެރައެއް (ނުވަތަ ނިކަމެތިކަމެއް) ލިބުމުން އުފާކުރުމެވެ.
- ނުވަތަ ނަޞްރާގެ ދީން (ދީނުގައި ހަމައިސްލާމް އެއްވެސްކަމެއް) ފާޅުވުމާއި ދެކު ނުރުހުންތެރިވުމެވެ.
- ނުވަތަ އެފަދަ އެހެން ކަންކަމެވެ.

މިފަދަކަންކަމުން **އާގޭ ހައްދުފުރާ އެއީ اللهއާ އަދި ރަސޫލާގެ ޢަދުއްވެއް ކަމުގައި ވެރީ ސާފުވެއެވެ.** އަދި މިކަންކަން މިހުންވަރަށް ރަސޫލާ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަގެ ޒަމާނުގައި މިކަންހުއްޓެވެ. **އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ޒަމާނުގެ ފަހުން އެބައިމީހުން ދަނީ ހިނގަމުންނެވެ.** އެއީ އީމާންކަން ވަރުގަދަ ކުރާ ކަންކަން އެކަލޭގެފާނުގެ ޒަމާނުގައި ވަރުގަދަވާމެކުގައެވެ. އެވަރުގަދަކަމާއި އެކުގައިވެސް މުނާފިޤުކަން (ނަޞްރާގެ ޒަމާނުގައި) ވިއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ޒަމާނުގެ ފަހުން (އީމާންކަން ބަލިވުމުން) މުނާފިޤުކަންވުން

(މުނާފިޤުން ގިނަވުން) މާބޮޑުކަން އައުމާވެގެންވެއެވެ. އަދި މި (ބަޔާންކުރީ) ބޮޑު ނިފާޤުކަމުގެ ތެރެއިން ބައެކެވެ. وَالعِيَاذُ بِالله (އަދި ރައްކާތެރިކަން އެދެނީ اللهގެ ކިބައިންނެވެ.)

(މުނާފިޤުކަމުގެ ދެވަނަ ވައްތަރު: ދީނުން ބޭރުނުކުރާ ކުޑަ ނިފާޤުކަން)

އަދި ކުޑަ މުނާފިޤުކަން ދަންނާނެވެ. ދެން އެއީ ޢަމަލުތަކުގެ މުނާފިޤުކަމެވެ. (އެބަޔި އޭނާ ދީނުން ބޭރުނުކުރާ މުނާފިޤުކަމެވެ.) އަދި އެކަމަކީ ކަންކަމެވެ.

(ކުޑަ މުނާފިޤުކަމުގެ ސިފަތައް)

- **އެއީ ވާހަކަ ދައްކާއިރު ދޮގުހެދުމެވެ.**
- **އަދި ވަޢުދުވެއްޖެނަމަ ވަޢުދާ ޚިލާފުވުމެވެ.**
- **އަދި އަމާނާތެއް ހަވާލުކުރެވިއްޖެނަމަ އަމާނާތަށް ޚިޔާނާތްތެރިވުމެވެ.**

އެއީ ޞަޙީޙައިން (ޞަޙީޙް ބުޚާރީ އަދި ޞަޙީޙް މުސްލިމް)ގައިވާ މަޝްހޫރު ޙަދީޘްގައިވާ ގޮތައިންނެވެ. (ނަބިއްޔާ ޞައްލަ الله ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

(آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ، وَإِنْ صَامَ وَصَلّى وَزَعَمَ أَنّهُ مُسْلِمٌ[4]) متفق عليه. (رواه البخاري و مسلم)

---

4 (وَإِنْ صَامَ وَصَلّى وَزَعَمَ أَنّهُ مُسْلِمٌ) މިބައި ރިވާކުރު ވެގެންވަނީ ޞަޙީޙް މުސްލިމްގައި އެއްރިވާޔަތުގައެވެ.

أقسام الناس بعد الهجرة

މާނައީ: "މުނާފިޤުންގެ އަޚްލާޤްތައް މިހެނެވެ. އެބައިމީހުން ވާހަކަ ދައްކައިފިނަމަ ދޮގުހަދާނެއެވެ. އަދި ވަޢުދުވެއްޖެނަމަ ވަޢުދާ ޚިލާފުވާނެއެވެ. އަދި އަމާނާތެއް ހަވާލުކުރެވިއްޖެނަމަ ޚިޔާނާތްތެރިވާނެއެވެ. އަދި އެއީ ޢަމަލު ރިޔާއި އަދި ނަމާދުކުރުން އަދި މުސްލިމުން ކަލަކް ތަހުވާލުކުރެވުމުގައި ފިޔަވަސްލުމެވެ."

- **އަދި މިކަމުގެ(ކުޑަ މުނާފިޤުކަމުގެ ސިފަތަކުގެ) ތެރެއިން: ޖިހާދާއި ދުރުވުމާ ގުޅުންވެއެވެ.**

ފަހެ އެއީ މުނާފިޤުންގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން ސިފައެކެވެ. އެއީ ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަގެ މިޙަދީޘްބަސްފުޅުގެ މާނައިންނެވެ.

(مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ بِهِ نَفْسَهُ مَاتَ عَلَى شُعْبَةٍ مِنْ نِفَاقٍ)رواه مسلم: 1910.

މާނައީ: "އަދި ޖިހާދުނުކޮށް އަދި ޖިހާދުކުރުމަށް ހިތާ އަމިއްލަނަފްސާ ވާހަކަނުދައްކާ މީހާ މަރުވެއްޖެނަމަ ދިޔައީ މުނާފިޤުކަމުގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން ސިފައެއްގެ މަތީގައެވެ."

ފަޟީހަތްކުރާ ފާޟިޙާ (الفَاضِحَة) އަށް ކިޔާ ސޫރަތުން ބަޔާނާ (ތައުބާ ސޫރަތް) ﷲ ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ. (އަލަސްސިރިއްޔާ) އެގޮތުގައި މުނާފިޤުން ފަޟީހަތްކުރެއްވިފައިވާތީއެވެ. އެއީ ބިރުގަނ ބައްޔާސް ޙަޤީޤަތު ﷲ ބަޔާންކުރެއްވީ މިކަމުގެ ޢަމަލު ފަރާތުގައި ކަމާއި ބަޔާންނުކުރެވިއްޖެ ކޮށްދާސޮރު ވިދާޅުވިއެވެ: އެއީ ފާސިޤުއެވެ. (ފާސިޤުކަމާ ފަޤީރުވެ) އަދި ބަޔާންކޮށްދީފަ ވާނެތެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ވާނެ އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ވާނެ (މުއުމިނުން) ޖިހާދުގެ އާދައިގައި ބަޔާންވެގެން ދިޔައެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބަސް މީހުންގެ ވާހަކަ ބޭނުންކޮށް ކޮށްފައި ނުވަތަ ހިމެނިފައެވެ.

أقسام الناس بعد الهجرة

އަދި އަލްމިޤްދާދު އިބްނުލް އަސްވަދުގެ ރިވާއިން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެއީ ބުރޫޖުގެ ސޫރަތެވެ. (ހޫދުންމަކުގެ ސޫރަތެވެ). ސަބަބަކީ އެއީ މުނާފިޤުންގެ ސިއްރުތަކެއް އެސޫރަތުގައި ހާމަ(ބަޔާންވެފައި)ވާތީއެވެ. އަދި ޤަތާދާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ ޢާދަކަމަށް ފަޟީޙަތްކުރި ފަރާތެވެ. ސަބަބަކީ މުނާފިޤުންގެ ފޮރުވިފައިވާ ޢައިބުތައް ފަޟީޙަތްކުރި ސޫރަތެވެ.

އަދި **މިސޫރަތަށް:** ބޭފުޅުންނީ ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ އެންމެ ފަހުން ކުރެއްވި ހަނގުރާމަ ކަމުގައިވާ ތަބޫކު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުގައެވެ. އަދި ހަމަކަމަކަށްވުރެން (އެތުވަރު) ﷲ އިސްލާމްދީނަށް ނަސްރުދެއްވައި އެދީން ފާޅުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެ ސޫރަތުގައި މުނާފިޤުންގެ ހާލަތުތައް ފާޅުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެސޫރަތުގައި **އެބައިމީހުންނަކީ ފިސާދީ، ތަކަ** ބަޔަކުކަމުގައި ސިފަކުރެއްވިއެވެ.

ފަސް ބިޚީލުކަމަކީ: އެއީ ޙަރާމް ކުށްތަކުންނެވެ.

އަދި ދަރި ކަމަކީ: އެއީ اللّهގެ ދަދުގައި(ޙާލަތުން) ހިތްހަމަކުރުމުގެ ދޫކުރުމެވެ.

އަދި ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

(وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّـهُ مِن فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُم، بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ)

سورة آل عمران: 180

މާނައީ: "اللَّه، އެކަލާނގެ ފަޟްލުވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެއްޗާމެދު، ދަހިވެތިވާ މީހުން، އެކަމުގައި، އެމީހުންނަށްކަމުގައި ހެޔޮކަމެއް

أقسام الناس بعد الهجرة

ކަމުގައި ހީނުކުރާނެތެވެ. އަދި ޔަޤީންކުރުމެވެ. އެއީ، އެމީހުންނަށްހުރި ނުބައިކަމެކެވެ"

އަދިވެސް الله ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ.

(وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ)

سورة الأنفال: 16

މާނައީ: "ހަނގުރާމައަކަށް ހަރަކާތްތެރިވުމެއްގެ ގޮތުގައި، ނުވަތަ (މުއުމިނުން) އެހެން ބަޔެއްގެ ފަރާތަކަށް ޖެހިލުމުގެ ގޮތުގައި މެނުވީ، އެނބުރިގެން ފުރަގަސްދީ ދުރަށްދިޔާ (ދަންނާނެވެ) ފަހަ، އެމީހަކު الله ގެ ކޯފާއާއިގެން އެނބުރި އަޅުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ."

އަދި އެސްޗާމުގައި الله އުބައިމީހުންނަކީ ފިޔަލި އަދި ބިރުގަތުމުގެ ވިޔަސް އޮށް ބައެއްކަމުގައި ސިފަކުރައްވައިފައެވެ. ހަމަކަމަކަށް الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ.

(وَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُم مِّنكُمْ وَلَٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުންނީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ ބަޔަކު ކަމަށް، الله ގަންދީ އެމީހުން ހުވާކުރާނެތެވެ. އެމީހުންނީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެތެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންނީ ބިރުގަންނަ ބަޔެކެވެ."

{(لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأً أَوْ مَغَارَاتٍ أَوْ مُدَّخَلًا لَّوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ)

މާނައީ: "އެމީހުން ފިލަންތަން ޔަގީންކުރެއް، ނުވަތަ ހޮހަޅަކެއް، ނުވަތަ ވަންނާނެ އެހެންތަނެއްފެނިއްޖެ (ބިރުން ހުރެގެން)، އެމީހުންނަނީ ދުވެދުވެމަ"

أقسام الناس بعد الهجرة

ހަވަސްވެގަނެގެން އެތަނަކަށް އެއުރެން އެނބުރި ހިނގައްޖެއީހެވެ.")} سورة التوبة: 57-56

(لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأً...) މާނައީ: "އެބައިމީހުންނަށް ރައްކާތެރިކަން ހޯދަން ވަންނާނެ ތަނެއް ފެންނާނެ ނަމަ" އެތަނަކަށް އެބައިމީހުން ވަދީހެވެ. އަދި ރައްކާތެރިކަމުގެ ބިނާތަކާއި އަދި ކިއްލާތައް ފަދަ ތަންތަނެވެ. (...أَوْ مَغَارَاتٍ...) މާނައީ: "ނުވަތަ ގޮހޮރުތަކެވެ." އެބައިމީހުން އެތަންތަނުގައި ފުން ތުރުރުން އެތަންތަނުގައި (ފިލަންވަދެ) ތިބޭނެއެވެ. (...أَوْ مُدَّخَلًا...) މާނައީ: "ނުވަތަ (ވަންނާނެ އެހެންތަނެއް) ބިމުން ހޮޅިއް" އަދި ވަންނަން އެންމެ ތަނުދިގު ބޭޑުވާސި ދިގުތަ ތަނަކަށެވެ. އަދި ތަދި އުނދަގޫތަކާއި ތަކުލީފާ އުޅުމުގައި ވީ ކަމުގައިވިޔަސް ޖިހާދުން ފިލަން އެބައިމީހުން (...لَّوَلَّوْا إِلَيْهِ...) މާނައީ: "ފުރަގަސް ދީހެވެ." (وَهُمْ يَجْمَحُونَ) މާނައީ "އަދި އެބައިމީހުން (އަވަހުގައި) ހަވަސްވެގެނެވެ." އެބަހީ އަވަހުގައި ވަރަށް ބޭރުން ހަވަސް ހަލުވިވެގެނެވެ. އެހެނީ އެއްވެސް ކަމެއް އެބައިމީހުން ހުއްޓިރަކަނުތެވެ. އަދި ނުހިރަވަންތެރިވެފައިވާ އަހަރް ފަތަރިންނެވެ. އެހެންވެއްޖެނަމަ ލަގަނަކަން އަހަރް ނުވެވޭނެއެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ.

(إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّـهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّـهِ، أُولَـٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ) سورة الحجرات: 15

މާނައީ: "މުއުމިނުން ކަމުގައިވާކަން ކަރަހަތީ، اللَّه އަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވެ، ދެން (އެ އީމާންކަމާމެދު) ޝައްކުނުކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއުރެންގެ މުދާތަކާއި، ނަފްސުތަކުން اللَّه ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރިމީހުންނެވެ. އެއުރެންނީ، ހަމަ ތެދުވެރިންނެވެ."

މިއާޔަތުގައި އީމާންވާ ޖިހާދުކުރި މީހުންގެ ދައްކަން މުއުމިނުންގެ (ސިފަ) ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ.

(لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَن يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ، إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ) سورة التوبة: 44-45

މާނައީ: "اللَّه އަށާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ މީހުން، އެއުރެންގެ މުދާތަކާއި، ނަފްސުތަކުން ޖިހާދުކުރުމުން އެއްކިބާވުމުގެ ހުއްދަ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އިޛުނަކަށް ނުއެދޭނެއެވެ. اللَّه އީ، ތަޤުވާވެރިން ރަނގަޅަށް ދަނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. (ހަނގުރާމައަށް ނުދެވޭނެ ހުއްދަކަން) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އެދޭނީ، اللَّه އަށާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންނުވާ މީހުންކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި، ޝައްކުހިނގާ މީހުންނެވެ. ދެން، އެއުރެންގެ ޝައްކުތަކުގެ ތެރޭގައި، އެއުރެން ދެބަސްވެ ހިރިހިރި ތިބެތެވެ."

މިއާޔަތުގައި މުއުމިނުންނާ ޖިހާދު ދޫކޮށްލަން އިޛުނައަން ނުއެދުނުކަމުގެ ޚަބަރު މިވަނީ الله ދެއްވާފައެވެ. އެހެންނަމަވެސް ޖިހާދު ދޫކޮށްލަން އިޛުނައަން

ބޭރުފުށުން ﷲ އަށް އީމާންވާ މީހުންކަމުގައި ދެއްކުމީ ނުވެއެވެ. ފަހެ އެހެންކަމުން ހިޖުރަ ކުރެއްވުމަށްފަހު (ޖިހާދު) ދޫކޮށްލާ މީހުން އަދި ކޮންފަދަ ވާހަކައެއްތޯ؟[5]

(وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ وَلَا يُنفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ) سورة التوبة: 54

މާނައީ: "އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެން ﷲ އަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކާފަރުވިކަމާއި، އެއުރެން ކަންނެތްކަމާއެކު ކަމުގައި މިބޭގެން ދެނުވީ، ނަމާދަށް ނާންނަކަމާއި، ނުރުހުމުގައި ޚަރަދު ކުރުމުގައިމާ ބާރުގައި ދެނުވީ، ކޮށްލެއްވިކަމާއި، މިކަންކަން ފިޔަވައި އެއުރެންގެ ޚަރަދުތައް ޤަބޫލުކުރެއްވުން މަނާކުރެއްވީ ނުވެއެވެ."

އަދި މިއީ ނުރުހޭ ހާލުގައި ކާފަރުވިމީހުންގެ ވައުޢުދާ ﷲ ގެ **ނުރުހުނުމުގެ ބަސްކަކުގައިވާނަމަ، އެކަމަށް ކާފަރުކުރުން އިސްވެ ދޫކޮށްލާމީހުންގެ ހާލަތު ހުކުމަކީ ކޮންފަދަ ހުކުމެއްތޯ؟**

އަދި ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ތަޢާލާވަނީ މުނާފިޤުން ވަދީނާއާ ކައިރިވުމުން (ބުނިބަސްތައް) ހަބަރުކުރައްވާފައެވެ. ބައެއް ފަހަރު އެބައިމީހުން މުއުމިނުންނަށް ބުނެއެވެ. **"އަހަރެމެންނަކީ ތިޔާމީ މިކަމްބައެއް މިކަމުތާ ގުޅުއްބައިމީހުންގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެދިނަށް މިސްކީނުންނަށް ދެވޭތަ**

---

[5] އަދި އެކަމާއި މެދު ފުރަތަމުއްކަމާ ހަމަ އެތަނަ މީހުންނަށް އުނދަގޫކަން ނަންބަރުގައި ޖަމާޢަތްތަކުގައި، އެކަމުގެ ހަމަވެރިންނާ ހަނދުމަކުރަވާ މީހުންނާއި ކޮންފަދައަކުން ހުއްޓުވޭތޯ؟ އަދި އެބައިމީހުން އެނގެނުހަމަ އެއީ ސަލަފުންގެ މަންހަޖުކަމުން ދެއްވާކަން ހަދައެވެ. حسبنا الله ونعم الوكيل

أقسام الناس بعد الهجرة

ތިން ބަޔަކީ މުއުމިނުންނެވެ. އަދި އެކިހިސާބުތަކުގައި ހަސަދަވެރިކަމާއި މުއުމިނުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަކީ މުއުމިނުން ހިތާމަވެ ގޮސްފައެވެ."

އަދި ބަޔަކު ފަދައިން މުނާފިޤުން ބުނެއެވެ. "އަހަރެމެން މިޔާވަމީ (މުއުމިނުން) ގެނައި ބަޔަކީ މުއުމިނުންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަހަރެމެން މުއުމިނުންނަކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި އަހަރެމެންނަކީ މުސްލިމުންނަކަށް ނުވަނީއެވެ. "

އަދި ބަޔަކުފަދައިން މުނާފިޤުން ބުނެއެވެ. "ކަލޭމެން މިހާ މިހުން ގަދަވެރި

އަދި ނިކަމެތި އިސްލާމް ދީނުގައިން(ކާފިރުން) ބަލިކަމުން އެބުނީއެވެ. މުއުމިނުން ދީން މުއުމިނުން ގެނެވޭނީކޮންނެއްހެއްޔެވެ." އަދި ބަޔަކު ފަދައިން މުނާފިޤުން ބުނެއެވެ. "މުއުމިނުންނަކީ ޚިޔާނާތްތެރިންނެވެ. މުއުމިނުންނަކީ ބޮޑުވެރިން ނުވެއެވެ. މުއުމިނުން ބަލާނުލާނީ ނުވޮޑުގެން މުއުމިނުންގެ ނަފުސުގައި ހެޔޮކަމެއް ނެތްކަމެވެ.

އަދި މުއުމިނުންނަކީ އެކު މީސްމީހުންގެ ހެޔޮކަމެއް ހެޔޮކަމެއްނެތެވެ." އަދި ބަޔަކު ފަދައިން އުސޫލުގެ މިބާ ގޮތަ އެކި ބާވަތުގެ ބަސްތައް މުނާފިޤުން (މުއުމިނުންނަށް) ބަޔާންކުރިއެވެ.

ދެން الله އެބައިމީހުންނަކީ ބޮޑުކޮށް އެއިރާކުގެ ޙާލަތު ވަޙީއްގެ ބަސްފުޅު ފިލްކަލާފައިވެއެވެ.

(يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا، وَإِن يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنبَائِكُمْ، وَلَوْ كَانُوا فِيكُم مَّا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا) سورة الأحزاب: 20

މާނައީ: "(ކާފިރުންގެ) ޤަބީލާތައް އެނބުރި (ދަތުރުކޮށް) ނުދާކަމަށް އެމީހުން (އެބަހީ: މުނާފިޤުން) ހިތަށްއެވެ. އަދި އެ ޤަބީލާތައް މިހުން

أقسام الناس بعد الهجرة

އަތުވެއްޖެނަމަ، އަޢުރާބީންގެ ތެރޭގައި ސަހަރާގައި އެއުރެންވިނަމަ، ބިލާދުއްޝިރުކު ތިބި، އެއުރެން އުންމީދުކުރެއެވެ. އެއުރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަބަރުތައް އަހައި އޭދުންކިޔަވަތެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި އެއުރެންވިނަމަ، ވަރަށްކަމުން ދެނޫ، އެއުރެން ހަނގުރާމައާއި ނުކުރީހެވެ."

ދެން ﷲ ތަބާރަކަ ވަތަޢާލާ މުނާފިޤުން ތިން ސިފައަކުން މިއާޔަތުގައި ސިފަކުރެއްވިއެވެ.

ފުރަތަމައީ: ބިރުން (އަޙްޒާބު ފަރިޤުން) ޖަމާޢަތްތައް ދުރުނުވެ ނުދާކަމަށް ހިތަނީ އެބައިމީހުން ކާފަރުންތަކާ ބިރުގަންނައެވެ. މިއީ ޖިހާދުގެ ހާލެވެ. އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބިރުވެރިކަމާ ނުކުރާނެއެވެ. އަދި އެޖަމާޢަތްތައް އަނބުރާ އަތުވެއްޖެނަމަ ނިކުމެވިދާނެކަމެވެ.

ދެވަނަ ސިފައަކީ: އެއީ ޖަމާޢަތްތައް އަތުވެއްޖެނަމަ މުނާފިޤުން މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި ނުވުމަށް އެދިލުމެވެ. ނަމަވެސް އެބައިމީހުން ވާން ބޭނުންވަނީ ބަދަވީންގެ ތެރޭގައި (މުއުމިނުންނާއި) ދުރުގައެވެ. (يَسْأَلُونَ عَنْ أَنبَائِكُمْ) މާނައީ: " އަދި އެބައިމީހުން،ތިޔަބައިމީހުން (މުސްލިމުން)ގެ ހަބަރުތައް އަހައެވެ. މިސްކީނުންގެ ހަބަރަކީ ކޮން ކަހަލަ އެއްޗެއް؟

ތިންވަނަ ސިފައަކީ: އަދި އެބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުން(މުއުމިނުން) ތެރޭގައި ވިޔަސް އަހަރެމެނަށް ވަރަށް ކުޑަކޮށް ޖިހާދު (ހަނގުރާމަ) ނުކުރާނެއެވެ.

މިއިން ސިފަ (މުނާފިޤުންގެ) ގިނަ މީހުންގެ ކިބައިގައި އެކުލެވިގެންވެއެވެ." اهـ
(އެބަހީ އޭރުގެ މުނާފިޤުންގެ މިސިފަތައް އޭގެ ފަހުން އައި މުނާފިޤުންގެ ގައިގައި އެކުލެވިފައިވެއެވެ.)

އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބުގެ ބަސްކޮޅު ނިމުނީ.

الحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات.

14 شعبان 1440هـ.

19 އެޕްރީލް 2019م